

Облік і оподаткування

УДК 336.14:352:657

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19520729>

**Управлінський підхід до визначення сутності бюджету
територіальної громади як об'єкта бухгалтерського обліку**

Василевська-Смаглюк Ольга Михайлівна

аспірантка кафедри обліку, аудиту та оподаткування

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6323-7599>

Прийнято: 11.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

Анотація. Мета. Дослідження спрямоване на формування концептуально цілісного розуміння бюджету територіальної громади як об'єкта бухгалтерського обліку та контролю в умовах реформи децентралізації та воєнного стану, що зумовлюють принципову трансформацію архітектури публічних фінансів на місцевому рівні.

Методи. У процесі дослідження застосовано методи теоретичного узагальнення та систематизації для аналізу існуючих підходів до визначення сутності бюджету; порівняльного аналізу – для зіставлення нормативно-правового, економічного та управлінського підходів; структурно-логічного моделювання – для розроблення тривимірної концептуальної моделі бюджету як керованого об'єкта; а також контент-аналізу міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі.

Результати. Встановлено, що нормативно-правовий підхід трактує бюджет як статичний план із пріоритетом процедурної відповідності, тоді як економічний підхід акцентує на динамічній здатності громади генерувати ресурси та протистояти фінансовим шокам. Запропоновано управлінський підхід

як їх синтез, що базується на даних бухгалтерського обліку та ризик-орієнтованому управлінні. Розроблено тривимірну модель бюджету територіальної громади, яка інтегрує правову, економічну та облікову підсистеми з диференційованими об'єктами контролю. Виявлено концептуальний розрив між касовим підходом до виконання бюджету та логікою нарахування згідно з МСБОДС, подолання якого є передумовою побудови ефективної системи превентивного фінансового моніторингу. Обґрунтовано доцільність запровадження показника чистої бюджетної спроможності, що враховує механізми міжбюджетного перерозподілу, зокрема зворотної субсидії.

Висновки. Запропонована концептуальна модель забезпечує методологічну основу для стратифікації бюджетного контролю на операційному, тактичному та стратегічному рівнях, сприяючи переходу від реактивного аудиту до превентивного управління бюджетними ризиками територіальних громад.

Ключові слова: бюджетний контроль, міжбюджетні відносини, місцеве самоврядування, МСБОДС, ризик-орієнтований моніторинг, децентралізація, публічні фінанси.

A Managerial Approach to Determining the Essence of the Territorial Community Budget as an Accounting Object

Vasylevska-Smahliuk Olha

Ph.D student

National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6323-7599>

Abstract: Purpose. The study aims to develop a conceptually holistic understanding of the budget of a territorial community as an object of accounting and control in the context of decentralization reform and martial law, which entail a fundamental transformation of the architecture of public finances at the local level.

Methods. In the process of the study, the methods of theoretical generalization and systematization were applied to analyze existing approaches to determining the essence of the budget; comparative analysis - to compare regulatory, economic and managerial approaches; structural and logical modeling - to develop a three-dimensional conceptual model of the budget as a managed object; as well as content analysis of international accounting standards in the public sector.

Results. It was established that the regulatory approach treats the budget as a static plan with a priority on procedural compliance. In contrast, the economic approach emphasizes the community's ability to generate resources and withstand financial shocks. A management approach is proposed as their synthesis, based on accounting data and risk-based management. A three-dimensional model of the budget of a territorial community is developed, integrating legal, economic, and accounting subsystems with differentiated control objects. A conceptual gap exists between the cash approach to budget execution and the accrual logic under IPSAS, which must be overcome to build an effective system of preventive financial monitoring. The feasibility of introducing an indicator of net budgetary capacity that accounts for mechanisms of inter-budgetary redistribution, in particular reverse subsidies, is substantiated.

Conclusions. The proposed conceptual model provides a methodological basis for stratifying budgetary control at the operational, tactical, and strategic levels, facilitating the transition from reactive audit to the preventive management of budgetary risks for territorial communities.

Keywords: budgetary control, intergovernmental relations, local government, IPSAS, risk-based monitoring, decentralization, public finances.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабного воєнного вторгнення та реформи децентралізації бюджет територіальної громади трансформується у складний об'єкт управління, що виходить за межі традиційного розуміння як нормативно-правового документа. Існуюча система бухгалтерського обліку та

контролю, побудована переважно на касовому підході та реактивних механізмах аудиторської верифікації, не відповідає сучасним вимогам до управління бюджетними ризиками та оцінки фінансової спроможності громад. Відсутність концептуально узгодженого підходу до визначення бюджету як об'єкта бухгалтерського обліку та контролю унеможлиблює формування ефективної системи превентивного фінансового моніторингу на місцевому рівні, що безпосередньо впливає на якість управління публічними фінансами та відновлення територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуалізація бюджету територіальної громади як об'єкта бухгалтерського обліку та контролю охоплює три взаємопов'язані наукові підходи: нормативно-правовий, економічний та управлінський.

Нормативно-правовий підхід розглядає бюджет як юридично оформлений план доходів та видатків, затверджений представницьким органом місцевого самоврядування, у якому об'єктом контролю виступає відповідність фактичного виконання бюджету встановленим законодавчим нормам та процедурам бюджетного процесу [20, 24]. Натомість економічний підхід трактує бюджет як матеріальну основу функціонування інституцій, акцентуючи на здатності громади генерувати автономні ресурси та забезпечувати фінансування розвитку [19, 26, 25].

Третій – управлінський підхід є синтезом попередніх через призму облікової інформації та ризик-орієнтованого управління [11, 16]. У межах цього підходу бюджет інтерпретується як інструмент трансформації фінансового стану місцевого самоврядування, а об'єктом контролю виступають бюджетні ризики та фінансова спроможність громади.

Вагомий внесок у розвиток облікового виміру бюджетного контролю здійснено через впровадження МСБОДС. Зокрема, МСБОДС 24 встановлює вимогу компаративного представлення планових і фактичних показників та пояснення розбіжностей між ними, що формує інформаційний базис для оцінки ефективності фінансового менеджменту [15]. Воєнний стан, як засвідчує аналіз

[4, 23] трансформував сутність бюджету від децентралізованого фонду до централізованого механізму алокації ресурсів, зумовивши необхідність адаптивних систем контролю. Маначинська Ю.А. [3] досліджує особливості обліку доходів і видатків місцевого бюджету територіальної громади, зокрема використання специфічних балансових рахунків та субрахунків. Денисовець Ю.М. [1] визначає бюджетну програму з її паспортом як об'єкт обліку в системі управління економічною діяльністю громади, наголошуючи на ролі інформаційних облікових ресурсів у забезпеченні самодостатності територіальних громад.

Таким чином, аналіз наукових праць свідчить про те, що бюджет територіальної громади як об'єкт бухгалтерського обліку потребує комплексного підходу, що охоплює як удосконалення методики обліку доходів і видатків, так і розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення управління бюджетними програмами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий доробок у сфері місцевих фінансів, у вітчизняній літературі бракує концептуально цілісного визначення бюджету територіальної громади саме як об'єкта бухгалтерського обліку, що інтегрує правовий, економічний та обліковий виміри. Наявні підходи розглядають ці виміри ізольовано, не враховуючи їхньої взаємодії в системі бюджетного контролю. Поза увагою дослідників залишається і проблема концептуальної неузгодженості між касовим підходом до виконання бюджету та логікою нарахування, що передбачена МСБОДС, що унеможливорює побудову інтегрованої облікової моделі, здатної забезпечити превентивний контроль бюджетних ризиків і адекватну оцінку фінансової спроможності громади в умовах воєнного стану та подальшого відновлення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є концептуалізація сутності бюджету територіальної громади як об'єкта бухгалтерського обліку та контролю шляхом синтезу нормативно-правового, економічного та управлінського

підходів і розроблення на цій основі інтегрованої тривимірної моделі, що забезпечує диференційований контроль відповідності, продуктивності та фінансової стійкості громади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати міжнародних досліджень, здійснених Міжнародним валютним фондом [22, 13], актуалізують значущість капітальних видатків як індикатора політичної волі та можливостей розвитку громади за рахунок місцевих бюджетів.

Теоретичне обґрунтування цього положення базується на концепції політичних зусиль, що трактуються як дискреційні управлінські дії, спрямовані на покращення фінансового стану та функціональної спроможності органів місцевого самоврядування [13]. Зважаючи на те, що поточні видатки, до яких відносяться витрати на оплату праці та соціальні трансферти, характеризуються високим ступенем ригідності внаслідок законодавчої регламентації, саме рішення щодо здійснення інвестицій в інфраструктурні об'єкти виступають релевантним маркером управлінської автономії та фінансової спроможності територіальної громади.

Емпірична практика багатьох юрисдикцій, включаючи Україну, демонструє системну тенденцію до класифікаційних маніпуляцій, коли видатки на поточне утримання об'єктів необґрунтовано кваліфікуються як капітальні інвестиції з метою штучного завищення інвестиційної складової бюджету [22]. Додатковим фактором деформації структури видатків виступають періоди фіскальної консолідації або надзвичайних обставин, за яких капітальні видатки традиційно підлягають першочерговому секвестру.

Означені тенденції обумовлюють необхідність диференціації капітальних видатків в системі бюджетного контролю. Об'єкт контролю має чітко розмежовувати капітальні видатки відтворювального характеру, спрямовані на підтримання існуючих активів у функціональному стані, та капітальні видатки розвивального характеру, що забезпечують приріст матеріально-технічної бази та розширення спектру публічних послуг. Структурне співвідношення цих

категорій видатків фундаментально визначає економічну сутність бюджету територіальної громади та траєкторію її соціально-економічного розвитку.

Фундаментальне значення має позиція міжнародних статистичних систем, зокрема Європейської системи національних та регіональних рахунків та Системи статистики державних фінансів, які орієнтуються на ідентифікацію сектору загального державного управління [12, 17]. Ці методологічні конструкції абстрагуються від формально-юридичних диференціацій між рівнями бюджетної системи, фокусуючись натомість на економічній субстанції фінансових операцій та реальному контролю над ресурсами.

Для дослідження зазначена методологічна позиція демонструє необхідність визначення сутності бюджету через призму економічної природи фінансових відносин, а саме ідентифікації суб'єкта, що здійснює фактичний контроль над ресурсом, а не через формально-правову кваліфікацію операцій або облікову локалізацію коштів [12].

Специфічною характеристикою української системи міжбюджетних відносин є механізм зворотної субсидії, що передбачає вилучення фінансових ресурсів з бюджетів фінансово спроможних територіальних громад до державного бюджету. Згідно з прогнозними розрахунками на 2025 рік, застосування цього механізму охопить 182 територіальні громади із сукупним обсягом вилучення 13,2 мільярда гривень [21].

Функціонування механізму зворотної субсидії зумовлює змістовну трансформацію об'єкта бюджетного контролю. Для територіальних громад-донорів економічна сутність бюджету набуває додаткового виміру, який можна концептуалізувати як фіскальний тягар успішності. Система контролю в таких умовах має включати показник коефіцієнта утримання генерованого багатства, що характеризує частку фінансових ресурсів, яка залишається у розпорядженні територіальної громади після застосування механізмів бюджетного вирівнювання.

Таким чином, виникає ситуація структурної диспропорції, коли територіальна громада демонструє високу економічну спроможність генерувати

податкові надходження, проте її фактична бюджетна автономія, детермінована обсягом ресурсів, що залишаються після реверсної дотації, виявляється суттєво нижчою. Такий поділ між економічним потенціалом генерування доходів та юридичною спроможністю їх використання створює концептуальне спотворення у розумінні справжньої фінансової сутності бюджету територіальної громади.

Означений поділ створює потребу в коригуванні теоретичної моделі сутності бюджету шляхом включення параметра чистої бюджетної спроможності, що враховує як доходний потенціал громади, так і механізми міжбюджетного перерозподілу. Ігнорування цього фактору призводить до неправильної оцінки фінансового стану та реальних можливостей територіальної громади у виконанні покладених на неї функцій.

Впровадження Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору в Україні здійснюється відповідно до Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 року № 437-р [8].

Процес імплементації МСБОДС розпочався ще у 2007 році з прийняттям Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки [6] та продовжився в рамках Стратегії розвитку системи управління державними фінансами [7]. Результатом реалізації стратегій стало затвердження 20 Національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, максимально наближених до МСБОДС, та розроблення відповідних методичних рекомендацій щодо їх застосування.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору формують концептуальну основу для визначення бюджету як об'єкта контролю в системі фінансового обліку. МСБОДС 1 [14], присвячений представленню фінансової звітності, дефініює об'єкт управління як економічний суб'єкт у його цілісності. Стандарт встановлює вимогу щодо розкриття інформації про активи, зобов'язання, доходи та витрати економічного суб'єкта. Така нормативна

конструкція детермінує парадигмальний зсув з традиційної фокусування на досягненні бюджетної збалансованості до управління фінансовим станом через призму бухгалтерського балансу [10].

МСБОДС 24 [15], що регламентує подання бюджетної інформації у фінансовій звітності, набуває ключового значення для теоретичного обґрунтування дисертаційного дослідження. В Стандарті визначається дуалістична природа бюджету, встановлюючи вимогу щодо компаративного представлення бюджетних показників, затверджених у законодавчо визначеному порядку та обчислених касовим підходом, та фактичних показників виконання, відображених в обліковій системі на основі методу нарахування.

Найбільш принциповою вимогою Стандарту 24 є необхідність надання пояснень щодо розбіжностей між плановими та фактичними величинами [15]. Саме в аналітичному розкритті причин та природи розбіжностей між плановими та фактичними показниками розкривається справжня економічна сутність бюджету як об'єкта контролю. Різниця між планованими параметрами та реалізованими результатами віддзеркалює вплив управлінських рішень, зовнішніх та внутрішніх факторів, ефективність бюджетного планування та якість виконання бюджетних програм, формуючи інформаційний базис для оцінки фінансового менеджменту територіальної громади.

Повномасштабне вторгнення, що розпочалося у 2022 році, сформувало режим екстраординарного функціонування системи місцевих фінансів, виконавши роль стрес-тесту, який змінив теоретичне трактування та практику розподілу владних повноважень у бюджетній сфері. Найбільш значущою трансформацією став перерозподіл податку на доходи фізичних осіб, що сплачується військовослужбовцями [9]. Історично ця податкова категорія зараховувалася до місцевих бюджетів, генеруючи додатковий фінансовий ресурс для територіальних громад, особливо тих, що є великими військовими центрами.

Законодавча трансформація, здійснена через прийняття Верховною Радою України Закону № 3428-IX у 2023 році [5], перенаправила надходження від

військового податку на доходи фізичних осіб з місцевих бюджетів до спеціального фонду Державного бюджету з цільовим призначенням для фінансування виробництва безпілотних літальних апаратів та боєприпасів.

Теоретична значущість цього нормативного акту полягає у фундаментальній зміні економічної сутності бюджету територіальної громади [23]. Відбулося вилучення з об'єкта контролю найбільш волатильного, проте водночас суттєвого за обсягами джерела доходів [18]. Концептуально місцевий бюджет зазнав трансформації від статусу партнера у забезпеченні оборони держави, що самостійно фінансував потреби військових підрозділів на власній території, до стану фіскальної залежності від центрального рівня управління через механізми компенсаційних субвенцій. Означена реформа призвела до звуження меж об'єкта бюджетного контролю на місцевому рівні, оскільки територіальна громада втратила владні повноваження щодо управління значним потоком фінансових ресурсів, генерованих на її території, що суперечить принципам фінансової децентралізації та субсидіарності.

Дослідження виявляє глибокі теоретичні розриви, які визначають сучасний стан предмета дослідження. Наприклад, такий розрив проявляється у протиставленні концепцій фінансової автономії та бюджетної централізації. Парадигма децентралізації постулює необхідність збереження в розпорядженні місцевих бюджетів усіх податкових надходжень, генерованих на відповідній території, включаючи податок на доходи фізичних осіб військовослужбовців, що розглядається як передумова забезпечення фінансової автономії та оперативного реагування на локальні потреби громади [18, 2]. В рамках цього підходу економічна сутність бюджету асоціюється з місцевим самовизначенням та фінансовою незалежністю.

Альтернативну позицію репрезентує централістська воєнно-економічна доктрина, що обґрунтовує необхідність концентрації фінансових ресурсів для забезпечення національної безпеки [4]. Згідно з цією концепцією, податок на доходи фізичних осіб військовослужбовців кваліфікується як державні кошти,

оскільки джерелом доходів військовослужбовців виступає центральний бюджет, а зарахування цих коштів до місцевих бюджетів розглядається як системна аномалія. Економічна сутність бюджету в цій парадигмі визначається через принцип субсидіарності в контексті національного виживання.

Порівняння фінансової автономії та бюджетної централізації дозволяє констатувати контекстуальну мінливість сутності бюджету. У нормальних умовах функціонування бюджет виступає як автономний децентралізований фонд фінансових ресурсів, тоді як в умовах воєнного стану відбувається його трансформація у централізований механізм алокації ресурсів відповідно до пріоритетів національної безпеки. Система бюджетного контролю має бути адаптивною до такого режимного перемикання.

На основі проведеного теоретичного аналізу сутності бюджету територіальної громади як категорії фінансової науки розроблено концептуальну модель, яка представлена на рис. 1. Запропонована модель розглядає бюджет територіальної громади як динамічну, схильну до ризиків систему фінансових відносин та накопиченого економічного потенціалу, що функціонує в ролі керованого об'єкта у загальній системі державних фінансів.

Сутність бюджету територіальної громади як керованого об'єкта визначається взаємодією трьох функціональних підсистем, кожна з яких характеризується специфічним предметом контролю та відповідними об'єктами спостереження. Правова підсистема формує нормативно-грошову основу бюджету, що охоплює план доходів та видатків, затверджений представницьким органом місцевого самоврядування. Об'єктом контролю в межах цієї підсистеми виступає відповідність фактичного виконання бюджету встановленим законодавчим нормам, регламентам та процедурам бюджетного процесу.

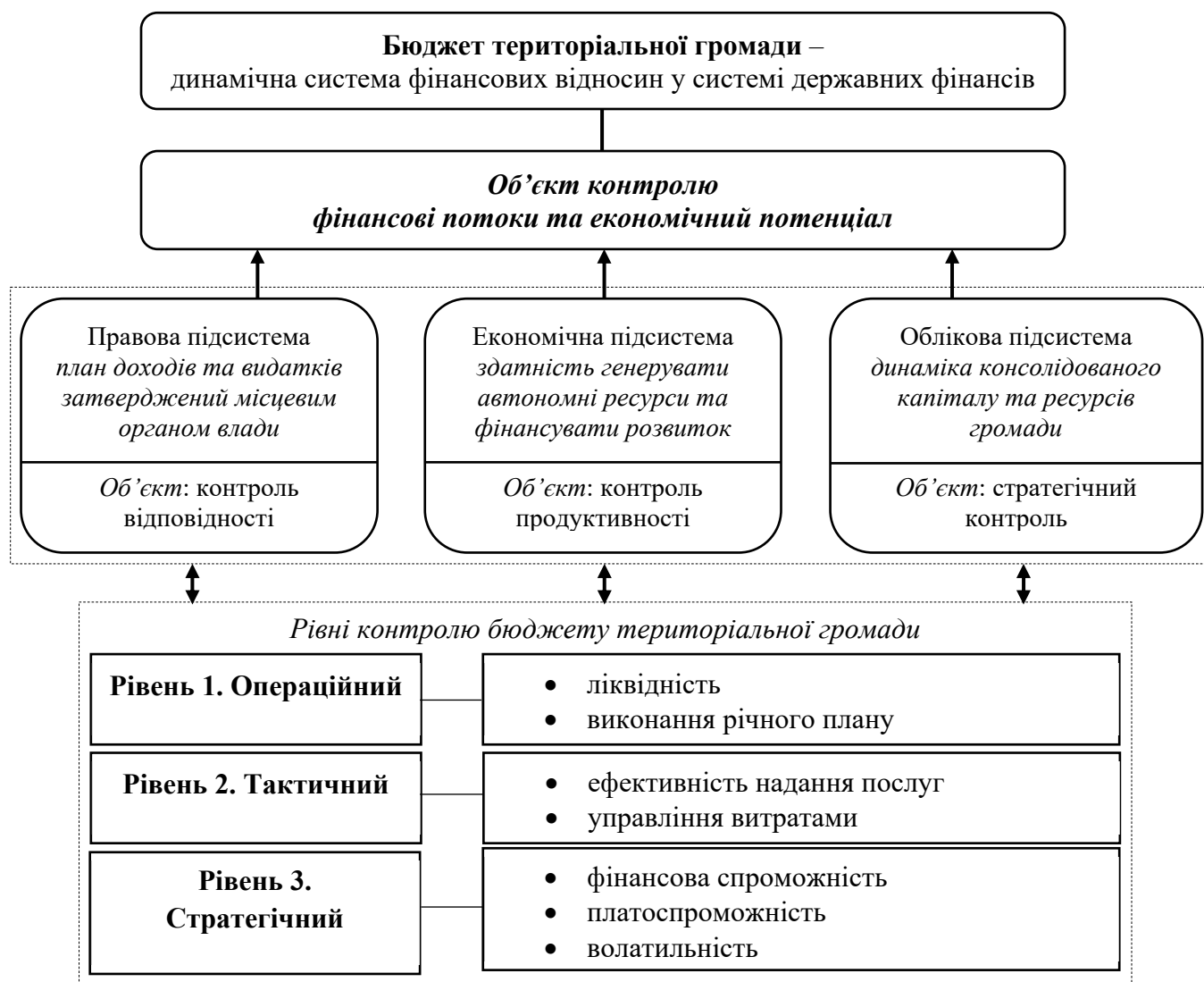

Рис. 1. Модель бюджету територіальної громади як об'єкта управління

Джерело: розроблено автором

Економічна підсистема відображає потужнісний компонент бюджету, що характеризує спроможність територіальної громади генерувати автономні фінансові ресурси та забезпечувати фінансування пріоритетних напрямів місцевого розвитку. Саме контроль продуктивності становить ключовий об'єкт управлінського впливу в межах економічної підсистеми.

Підсистема бухгалтерського обліку формує облікову основу бюджету на принципах нарахування, що забезпечує відображення змін чистих активів і власного капіталу територіальної громади як індикаторів довгострокової фінансової стійкості.

Стратегічний контроль, орієнтований на оцінку перспективної спроможності громади виконувати взяті зобов'язання та забезпечувати сталий розвиток, становить об'єкт управлінської уваги в межах цієї підсистеми.

Взаємодія зазначених трьох підсистем формує цілісну архітектуру бюджету територіальної громади як керованого об'єкта, що потребує диференційованого підходу до організації фінансового контролю. Це обумовлює необхідність стратифікації об'єкта контролю, яка передбачає виокремлення трьох ієрархічних рівнів управлінського спостереження.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що традиційне трактування бюджету територіальної громади виключно як нормативно-правового документа є концептуально недостатнім для забезпечення ефективного бухгалтерського обліку та контролю в сучасних умовах. Запропонована тривимірна модель, що інтегрує правову, економічну та облікову підсистеми, дозволяє диференціювати об'єкти контролю за трьома ієрархічними рівнями: операційним, тактичним і стратегічним, що забезпечує перехід від реактивного аудиту до превентивного ризик-орієнтованого моніторингу. Обґрунтовано управлінський підхід до визначення сутності бюджету, що синтезує переваги нормативно-правового та економічного підходів через призму облікової інформації. Водночас поза межами дослідження залишається емпірична верифікація запропонованої моделі на даних конкретних територіальних громад. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення методики кількісної оцінки бюджетних ризиків та адаптація системи індикаторів фінансової спроможності до умов повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Денисовець Ю. М. Бюджетні програми як інструмент забезпечення самодостатності територіальних громад та об'єкт обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2023. № 2 (55). С. 16–26.

2. Дрони, а не бруківка: публічні закупівлі, місцеві бюджети та велика війна – що відбувається? Свідомі. URL: <https://svidomi.in.ua/page/drony-a-ne-brukivka-publichni-zakupivli-mistsevi-biudzhety-ta-velyka-viina-shcho-vidbuvaetsia>
3. Маначинська Ю. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами та витратами на прикладі Великокучурівської територіальної громади. Організаційно-управлінські основи розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення : колективна монографія / за заг. ред. А. А. Вдовічена. Чернівці : ЧТЕІ ДТЕУ, 2025. С. 200–215.
4. Маркуц Ю., Задорожня Л., Маршалок Т. Бюджетна декларація: аналіз та оцінка прогнозів Уряду на 2025–2027 роки. VoxUkraine. 2024. 8 липня. URL: <https://voxukraine.org/byudzhetna-deklaratsiya-analiz-ta-otsinka-prognoziv-uryadu-na-2025-2027-roky>
5. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України : Закон України від 08.11.2023 № 3428-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
6. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки. Постанова Каб. Міністрів України від 16.01.2007 №34-2007-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2007-%D0%BF/ed20070116#Text>
7. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 серп. 2013 р. № 774-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80/ed20130801#Text>
8. Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20.06.2018 № 437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-p#Text>
9. Чи може громада фінансувати потреби військових за рахунок місцевих бюджеті... U-LEAD. URL: <https://www.u-lead.org.ua/news/273>

10. A Comparison of Polish Public Sector GAAP with IPSAS / Centre for Financial Reporting Reform (CFRR), Governance Global Practice, The World Bank. Washington, DC : International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2017. 191 p. URL: https://cfr.worldbank.org/sites/default/files/2019-11/Poland_GAAP_EN.pdf
11. Ball I. Local Government Funding and Finance – Accounting and Financial Management Issues : report to the New Zealand Productivity Commission. Wellington : Public Sector Performance (NZ), 2019. 44 p. URL: <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2024-05/pc-inq-lgff-public-sector-performance-lg-accounting-and-financial-management-issues.pdf>
12. Blondy G. The Role of Fiscal Reporting in Public Financial Management. Public Financial Management and Its Emerging Architecture / ed. by M. Cangiano, T. Curristine, M. Lazare. Washington, DC : International Monetary Fund, 2013. P. 159–190
13. Fiscal Policy: Session 2 — Fiscal Consolidation / ed. by P. Sestito ; Banca d'Italia. Rome : Banca d'Italia, 2008. P. 221–512. (Workshops and Conferences ; No. 4). URL: https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/altri-atti-convegni/2007-fiscal-policy/Session_2__Fiscal_Consolidation.pdf
14. IPSAS 1. Presentation of Financial Statements / International Public Sector Accounting Standards Board. New York : International Federation of Accountants, 2025. 77 p. URL: https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/ipsas-1-presentation-of-f.pdf
15. IPSAS 24. Presentation of Budget Information in Financial Statements / International Public Sector Accounting Standards Board. New York : International Federation of Accountants, 2025. 34 p. URL: https://www.ipsasb.org/_flysystem/azure-private/publications/files/A11-IPSAS-24.pdf
16. Kashchyshyn V., Dzhuryk Kh. Toolkit for forming the finances of territorial communities for their strategic development : Monograph. Karlsruhe, 2025. 79 p. URL: <https://de.promonograph.org/index.php/de/catalog/view/mge05-2025/91/166>
17. Kopits G., Craig J. Transparency in Government Operations. Washington, D.C. : International Monetary Fund, 1998. 3 Feb. 47 p. (Occasional Papers ; No. 158).

18. Lead with Europe: (De)centralisation? Policy Paper / I. Markuts, D. Andriyenko, L. Mykhalyk, T. Lutai, V. Iyerusalymov ; KSE Center for Sociological Research, Decentralization and Regional Development. Kyiv : Kyiv School of Economics, 2024. May. 58 p. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/05/Full-version.-English.pdf>
19. Lobodina Z., Horyn V., Berezka K., Bulavynets V., Trush V., Kosteniuk T. The integrated modelling of the financial stability of territorial communities in the context of ensuring their inclusive development. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2025. Vol. 6 (65). P. 346–364. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.65.2025.5006>
20. Mingelaite D., Novikevicius V. Legal aspects of the external control system of municipal finances. Dny práva – 2011 – Days of Law : Conference Proceedings. Brno : Masaryk University, 2012. P. 187–200. URL: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/02%20FINANC/Dovile%20Mingelaite--Vaitiekus%20Novikevicius.pdf
21. Paliichuk T., Myronenko O. Overview of the Budget 2025 : Policy Paper / Centre for Economic Strategy. Kyiv : CES, 2024. 29 November. 52 p. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/eng-budget-2025.pdf>
22. Public Finances in EMU - 2004 : European Economy No 3/2004 / European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Luxembourg : Office for Official Publications of the EC, 2004. 235 p. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication7716_en.pdf
23. Rabinovych M., Brik T., Piddubnyi I., Darkovich A., Savisko M., Hatsko V., Tytiuk S. Predicting budget robustness of Ukrainian local self-government during Russia's war against Ukraine. East European Politics. 2024. P. 1–24. <https://doi.org/10.1080/21599165.2024.2435817>
24. Siryk Z., Popadynets N., Pityulych M. et al. Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. Accounting. 2021. Vol. 7, No. 4. P. 781–790. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.ac.2021.2.006>

25. Vinnytska O. Nature and classification aspects of local budget revenues. Baltic Journal of Economic Studies. 2015. Vol. 1, No. 2. P. 18–21. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/1f7e/f9df5e7d8838c7b99248f5e1e405d4a84192.pdf>

26. Voznyak H., Stasyshyn A., Koval V. Evaluation of self-sufficiency of territorial communities as the basis for ensuring their sustainable development. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2022. Vol. 8, No. 4. P. 151–169. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.07>